

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри психології та гуманітарних дисциплін
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
Мови Людмили Вікторівни
на дисертаційне дослідження МАКСИМЕНКО ВІРИ ІВАНІВНИ
«Формування художньо-творчого досвіду майбутнього викладача
хореографії у процесі фахової підготовки», представлене на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04– теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертації обумовлена трансформаційними та євроінтеграційними процесами, які посідають важливе місце в динамічному розвитку суспільства, де на особливу увагу заслуговують процеси створення інновацій у художньо-творчій діяльності, адже нова освітня парадигма України розвивається за культуроподібним типом, де культура виступає як цінність і модель життя, а професійна діяльність модернізує зміст і технології професійної освіти. Це зумовлює нові тенденції розвитку мистецько-хореографічної освіти в Україні. Одним із головних орієнтирів у підготовці кваліфікованих фахівців творчого профілю виступає хореографічне мистецтво, в якому закладений величезний потенціал для виховання молодого покоління, розкриття його творчого потенціалу та формування цілісної особистості.

Актуальність досліджуваної проблеми обумовлюється також наявністю суперечностей та пошуком шляхів їхнього вирішення на теоретичному, методологічному та практичному рівнях, де дисертанткою була поставлена мета теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов та дієвість структурно-функціональної моделі поетапного формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії. Таким чином, вважаємо дисертаційне дослідження Віри Іванівни Максименко «Формування художньо-творчого досвіду майбутнього викладача хореографії у процесі фахової підготовки» своєчасним і актуальним.

Загальна характеристика дисертації.

Наголосимо, що виклад матеріалів дисертації В. І. Максименко є

логічним і послідовним. Аналіз змісту кваліфікаційної наукової праці засвідчує розуміння досліджуваної проблеми та вміння визначати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Дисертація має класичну структуру і складається із анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел (258 найменувань, із них 11 – іноземною мовою), 14 додатків. Загальний обсяг роботи становить 297 сторінок, із них 211 сторінок основного тексту. Робота містить 13 рисунків та 18 таблиць.

Грунтовний аналіз наукової літератури дав змогу здобувачці чітко визначити категоріальний апарат дослідження та сформулювати завдання дослідницько-пошукової роботи, що стало основою оптимального визначення стратегії наукового пошуку та його ефективного реалізації.

Особливо цінним вважаємо те, що дисертанткою на основі цілісного наукового аналізу було здійснено теоретичне обґрунтування і нове вирішення проблеми формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії; виокремлено компоненти та визначено критерії, показники і рівні сформованості досліджуваного феномену; вдосконалено та визначено шляхи підвищення рівня сформованості художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії через упровадження в освітній процес елективного спецкурсу та експериментально перевірено його ефективність.

Погоджуємося із логікою викладення матеріалу першого розділу дисертації – «Теоретико-методичні засади формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії у закладах вищої освіти» – здобувачкою з'ясовано стан наукової розробленості проблеми дослідження; представлено понятійно-категоріальний апарат дослідження; проаналізовано сфери діяльності, зроблено ретроспективний аналіз розвитку мистецько-хореографічної освіти; окреслено наукові підходи до визначення та обґрунтування сутності й змісту художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії у закладах вищої освіти.

На підставі узагальнення теоретичних тлумачень художньо-творчий досвід майбутніх викладачів хореографії представлений у дослідженні як багатокомпонентне утворення, що є результатом освітнього процесу і професійно-хореографічної діяльності, яка заснована на спеціальних хореографічних та педагогічних знаннях, уміннях, навичках та практичному досвіді навчання.

Формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів

хореографії розглядається як неперервне, цілісне, спеціально організоване освітньо-творче середовище шляхом взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, яке характеризується необоротністю і спрямованістю на становлення нової якості – художньо-творчого досвіду, що визначається як результат інтеграції мистецько-хореографічної та психолого-педагогічної підготовки; набуття навичок і практичних умінь у мистецько-хореографічній галузі; мотивації та психологічній готовності до професійно-хореографічної діяльності.

У другому розділі - «Навчально-методичне забезпечення формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії у процесі фахової підготовки» – розглянуто навчально-методичне забезпечення процесу формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії; спроектовано й описано структурно-функціональну модель поетапного формування художньо-творчого досвіду; окреслено шляхи та педагогічні умови ефективного формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії у спеціально створеному освітньо-творчому середовищі. На основі компетентнісного, аксіологічного, інноваційно-творчого, індивідуально-діяльнісного, комунікативного, культурологічного, акмеологічного підходів спроектовано структурно-функціональну модель поетапного формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії, описано її структуру та взаємоузгоджені складники, зокрема: цільовий, методологічний, операційно-технологічний, критеріально-діагностичний та результативний компоненти.

З урахуванням інтегральних властивостей особистісних проявів майбутніх викладачів хореографії визначено структуру досліджуваного феномену, компоненти якого тісно взаємопов'язані між собою та засновуються на його особистісних проявах, а саме: *мотиваційна сфера* (бажання постійно опановувати нові знання й уміння у сфері мистецтва, спрямованість на подолання труднощів на цьому шляху); *емоційна сфера* (здатність сприймати й емоційно переживати художні образи хореографічних творів, сформованість ціннісних орієнтацій у різних видах і жанрах хореографічного мистецтва; розуміння важливості їх застосування у власній хореографічній творчості та майбутній педагогічній діяльності); *когнітивна сфера* (намагання отримувати різнобічні знання з різних джерел; обізнаність майбутнього викладача у різних сферах мистецтва, в контексті яких пізнається конкретний хореографічний твір; знання естетико-мистецтвознавчих та психологічних основ сприймання мистецтва, що

виявляється в цілісному аналізі та художньо-педагогічній інтерпретації його творів); *рефлексивна сфера* (сформованість рефлексивних вмінь до власної хореографічно-виконавчої та педагогічної діяльності, передбачає самоконтроль і самооцінку самоосвітньої діяльності).

Відповідно до визначених критеріїв (*мотиваційно-ціннісний, когнітивно-практичний, емоційно-вольовий, рефлексивно-особистісний*) і показників схарактеризовано рівні художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії – *високий, середній, низький*.

Результативний компонент відображає очікуваний результат – високий рівень сформованості художньо-творчого досвіду майбутніх хореографів.

Встановлено, що результативність процесу формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії детермінована впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти визначених *педагогічних умов* (сукупність заходів і чинників, що впливають на всі компоненти освітнього процесу), а саме: наповнення дисципліни професійно орієнтованого циклу художньо-творчим змістом; розширення діапазону мотиваційної складової до художньо-творчої діяльності у майбутніх викладачів хореографії; створення сприятливого освітньо-творчого середовища для формування творчого мислення та емоційно-образного сприйняття хореографічного мистецтва; активація механізмів посилення прояву художньо-творчого досвіду здобувачів у процесі виконавської діяльності.

Взаємозумовленість педагогічних умов уможливорює наскрізне та цілісне формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії.

Основу запропонованої здобувачкою структурно-функціональної моделі поетапного формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії, складають *цільовий, методологічний, операційно-технологічний, критеріально-діагностичний та результативний* компоненти.

Виходячи з мети дослідження і враховуючи багатоаспектність хореографічно-педагогічної підготовки викладача хореографії, основними науково-педагогічними підходами визначено: *компетентнісний, аксіологічний, інноваційно-творчий, індивідуально-діяльнісний, комунікативний, культурологічний, акмеологічний*.

Особливого схвалення заслуговує те, що дисертантка наголосила, що для вирішення основних завдань дослідження принципового значення набувають особистісні прояви викладачів хореографічного мистецтва, котрі

характеризують його професійну підготовку як інтегральну властивість. До них належить:

– *мотиваційна сфера* (бажання постійно набувати нових знань та умінь у сфері хореографічного мистецтва, спрямованість на подолання труднощів на шляху їх отримання, набуття професійного досвіду);

– *когнітивна сфера* (намагання отримувати різнобічні знання з різних джерел; обізнаність майбутнього викладача хореографічного мистецтва у різних сферах професійно-мистецької діяльності, в контексті яких пізнається конкретний хореографічний твір; знання естетико-мистецтвознавчих та психолого-педагогічних основ сприймання мистецтва, що виявляється в цілісному аналізі та художньо-педагогічній інтерпретації його творів);

– *аксіологічна сфера* (здатність сприймати і емоційно переживати художні образи хореографічних творів, формування ціннісних орієнтацій у різних видах і жанрах хореографічного мистецтва; розуміння важливості їх застосування у власній художньо-творчій та мистецько-педагогічній діяльності);

– *праксеологічна сфера* (застосування у аналітико-інтерпретаційній, хореографічно-виконавській та мистецько-педагогічній діяльності здобутих знань та умінь).

Таким чином, розроблена структурно-функціональна модель поетапного формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії дає можливість зрозуміти процес формування в його цілісності з урахуванням окремих елементів, аналізувати недоліки і переваги цього процесу, а отже, вносити в освітній процес певні корективи.

У *третьому розділі* – **«Організація і результати експериментальної роботи»** – описано проведений педагогічний експеримент із перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії вищих закладів освіти; представлено основні етапи педагогічного експерименту та експериментальні бази його проведення; здійснено порівняльний аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Впровадження моделі поетапного формування художньо-творчого досвіду здобувачів здійснювалося у три етапи, кожен з яких мав свою мету і завдання, передбачав реалізацію визначених педагогічних умов та спрямовування на результат – високий рівень сформованості художньо-творчого досвіду здобувачів. Представлені етапи були сплановані таким чином, щоб на кожному з них реалізація принципів творчої активності та

самостійності, єдності художнього і технічного, системності та послідовності, поєднання традицій і новаторства, набуття безперервного художнього досвіду відображалися у запланованому хореографічному репертуарі, його методичному забезпеченні, а також розвитку необхідних виконавських умінь і навичок.

Для перевірки результативності визначених педагогічних умов в освітній процес підготовки майбутніх викладачів хореографії було впроваджено спецкурс «Технологія формування художньо-творчого досвіду хореографів» для підвищення рівня сформованості художньо-творчого досвіду.

Експериментальна робота здійснювалася поетапно, для дослідження було залучено 148 респондентів – здобувачів освіти «бакалавр», розподілених на експериментальні групи (75 осіб), які цілеспрямовано навчалися за експериментальною методикою та контрольні групи (73 особи), що навчалися за традиційною.

Результати засвідчують, що у респондентів експериментальних груп спостерігалось більш виражене зростання рівня художньо-творчого досвіду, який сформувався на високому і середньому рівнях на противагу з респондентами КГ, де зростання відбувалося дуже повільно. Вищезазначене підтвердило припущення, що рівень сформованості художньо-творчого досвіду можна підвищити шляхом упровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі поетапного формування художньо-творчого досвіду з дотриманням виокремлених педагогічних умов у спеціально створеному освітньо-творчому середовищі, а також у процесі вивчення спецкурсу «Технологія формування художньо-творчого досвіду хореографа».

У висновках дисертанткою представлено результати проведеного дослідження, що відображають вирішення проблеми формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії; вдосконалення та визначення шляхів підвищення рівня сформованості художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії через упровадження в освітній процес елективного спецкурсу «Технологія формування художньо-творчого досвіду хореографів».

Наукова новизна та практична цінність результатів дисертаційної роботи Максименко Віри Іванівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, ***по-перше***, зроблено цілісний аналіз проблеми формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії у закладах

вищої освіти та теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено сукупність педагогічних умов його формування; *по-друге*, застосування конструктивів, які активізують самоосвітню навчально-пізнавальну діяльність та посилення мистецько-хореографічної підготовки майбутніх викладачів хореографії шляхом впровадження в освітній процес професійно орієнтованих завдань елективного курсу «Технологія формування художньо-творчого досвіду хореографів»; *по-третьє*, спроектовано та впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти структурно-функціональну модель поетапного формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії, описано її структуру та взаємоузгоджені складники; *по-четверте*, обґрунтовано структуру формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії як сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, емоційного, когнітивного та рефлексивного, що доповнює теорію мистецько-педагогічної освіти; *по-п'яте*, подальшого уточнення, модифікації та розвитку набули базові поняття дослідження; *по-шосте*, уточнено критерії, показники та рівні сформованості художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії та удосконалено методи, форми і прийоми процесу їх формування; *по-сьоме*, подальшого розвитку набули положення щодо формування художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії у закладах вищої освіти та механізми його практичної реалізації.

Схвальної оцінки заслуговує *практичне значення отриманих результатів дослідження*, яке полягає у впровадженні й удосконаленні в освітній процес елективного спецкурсу «Технологія формування художньо-творчого досвіду хореографів» для здобувачів спеціальності 024 «Хореографія», що містить: навчальну програму, силабус, лекційний курс, практичні завдання; тести, орієнтовані на самоосвітню та творчу діяльність майбутніх викладачів хореографії; методичку діагностування рівня сформованості художньо-творчого досвіду майбутніх викладачів хореографії; методичні рекомендації щодо проведення занять спецкурсу та добору комплексу дослідницьких, творчих, ігрових та практико-орієнтованих завдань; критерії оцінювання рівнів сформованості художньо-творчого досвіду, зумовлених міжпредметними зв'язками. Представлені у дисертації теоретико-методичні матеріали можуть бути використані в процесі підготовки хореографів як у педагогічних, так і закладах культури і мистецтв, а також для фахівців всіх ланок сучасної хореографічної освіти.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Максименко В. І. входить до комплексної науково-дослідної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол № 9 від 30.01.2020 р.) і складає частину наукової теми кафедри музичної педагогіки та хореографії «Методологічні та методичні засади фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін» (2017-2021 рр.) та «Мистецько-педагогічна освіта: історія, 3 теорія, практика» (2022-2026) (протокол № 7 від 2022 р.). Тему дисертації затверджено Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (протокол № 3 від 07 жовтня 2021 року).

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів, висновків та рекомендацій.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертанткою, і, загалом, не викликають сумніву. Основні положення та висновки, сформульовані в дослідженні, достатньо переконливо аргументовані, оскільки їх основою є міцне теоретико-методологічне підґрунтя, що впроваджено у 3 закладах освіти України, зокрема: вирішення авторкою низки наукових завдань, що сприяло реалізації мети дослідження, та відповідність структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний із попереднім та доповнює його; використання широкої джерельної бази за темою дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків, рекомендацій в опублікованих працях.

Основні положення й результати дисертаційної роботи висвітлено в 25 публікаціях: 5 – у наукових фахових виданнях України з педагогіки; 1 стаття у зарубіжному виданні; 12 публікацій у збірниках матеріалів конференцій, навчально-методичний та навчально-наочний посібники і 5 статей, що додатково розкривають зміст дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Віри Іванівни Максименко «Формування художньо-творчого досвіду майбутнього викладача хореографії у процесі фахової підготовки» виконана згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України. Текст дисертації викладено грамотно, логічно та послідовно. Матеріали дослідження представлені з дотриманням вимог наукового стилю.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, слід назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Вважаємо, що у першому розділі необхідно було б більше уваги приділити сучасним дослідженням з теорії множинного інтелекту у підготовці майбутніх викладачів хореографії, а також зробити акцент на сучасних технологіях, які сприяють виникненню нових художніх засобів та інтерактивності.

2. На нашу думку, у розробленому авторкою елективному спецкурсі «Технологія формування художньо-творчого досвіду хореографів», який є важливою складовою дослідження, доречно було б уточнити поняття «імпровізація за різними рівнями» (С.197). І за доцільне вважаємо систематизацію-уточнення особливостей імпровізаційного компонента саме при опануванні дисциплін народно-сценічного блоку, що на сьогодні є досить актуальним, оскільки наратив, як прояв мислення, є суттєвою складовою, інтегрованою в системі особистості, і має сприяти формуванню якісного розуміння категорії «імпровізація».

3. З огляду на сучасний розвиток хореографічного мистецтва в контексті сьогодення, на наш погляд, в роботі є сенс акцентувати увагу на важливості формування резильєнтності та можливості відновлення засобами танцювального мистецтва.

4. У Додатках (Додаток В 3) у Контрольному опитувальнику знань здобувачів з предмету «Історія хореографії», потребують обов'язкового уточнення визначення термінології у запитаннях 1, 9 та 25.

Однак висловлені зауваження не стосуються базового змісту роботи і не зменшують її наукової значущості та загального позитивного враження від кваліфікаційної наукової праці.

Загальний висновок

Цілісний аналіз дисертації Віри Іванівни Максименко «Формування художньо-творчого досвіду майбутнього викладача хореографії у процесі фахової підготовки» та аналіз наукових публікацій за темою дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертація є завершеним та самостійно виконаним науковим дослідженням, що має концептуальну основу, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також робить внесок у розвиток вищої освіти; містить нові, раніше не досліджені, науково обґрунтовані результати, що дали змогу авторці здійснити комплексне вирішення актуальної наукової проблеми.

Дисертаційна робота не містить порушень академічної доброчесності, що засвідчується довідкою про результати перевірки на наявність плагіату від 17 жовтня 2024 року, SR ID: oid:2945:237443435.

Усе вищевикладене дає підстави зробити висновок, що кваліфікаційна наукова праця відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами та доповненнями) щодо кандидатських дисертацій, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» № 40 від 12 січня 2017 р. (зареєстр. в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та іншим інструктивним вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, паспорту спеціальності, а її автор – Віра Іванівна Максименко – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології та
гуманітарних дисциплін
Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЄ

Людмила Мова

начальник відділу кадрів та документообігу
ДОКУМЕНТОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Людмила Мова

Людмила Мова